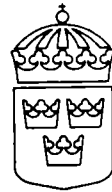

Regeringens proposition

1994/95:42

Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Prop.
1994/95:42

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 20 oktober 1994

Ingvar Carlsson

Anna Hedborg
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till regeländringar inom föräldraförsäkringens och sjukförsäkringens område, bl.a. förslag om tillfällig föräldrapenning för gränsarbetare och bestämmelser om att de samordningsregler som nu gäller för föräldrapenningförmåner, rehabiliteringspenning och smittbärapenning skall utsträckas till att gälla samordning även med vissa utländska förmåner.

På föräldraförsäkringens område läggs också fram ett förslag om begränsning av rätt till föräldrapenning under s.k. arbetsfri tid.

Någon begränsning av rätten för en arbetstagare att uppbära sjuklön vid vistelse utomlands föreslås för närvarande inte i lagen (1991:1047) om sjuklön.

Till följd av riksdagens beslut att som vilande anta regeringens proposition om bl.a. valperiodens längd och Riksdagsutredningens förslag att lägga om det statliga budgetåret föreslås vissa konsekvensändringar för de allmänna försäkringskassornas styrelser och socialförsäkringsnämnder.

Till följd av att lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m. (ställföreträdarlagen) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994 föreslås att reglerna om bl.a. anställnings- och arbetsvillkor för arbetstagare hos de allmänna försäkringskassorna förs in i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	3
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:605) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare	7
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:297) om upp- hävande av lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m.	8
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Föräldraförsäkringen	11
4.1	Gällande regler inklusive beslutade ändringar från den 1 januari 1995	11
4.2	Tillfällig föräldrapenning för gränsarbetare	13
4.3	Samordning mellan föräldrapenningförmåner och vissa förmåner enligt utländsk lagstiftning	14
4.4	Föräldrapenning under arbetsfri tid	15
5	Sjukförsäkring	18
5.1	Sjukpenning och sjuklön under utlandsvistelse	18
5.2	Rehabiliteringspenning och smittbärapenning	20
6	Försäkringskassorna	21
6.1	Förändringar med anledning av övergången till kalender- årsbudget och förlängning av vissa mandatperioder.	21
6.2	De allmänna försäkringskassorna och den staliga arbets- givarfunktionen	22
7	Kostnader och administration	23
8	Författningskommentar	25
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 oktober 1994	28
	Rättsdatablad	29

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:605) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, och
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:297) om upphävande av lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 4 kap. 1 §, 18 kap. 8 och 13 §§ samt 22 kap. 15 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 4 kap. 7 a § och 18 kap. 13 a-c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
1 §²

En försäkrad förälder som är inskriven hos allmän försäkringskassa har rätt till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (föräldrapenningförmåner) enligt detta kapitel.

Föräldrapenningförmåner utges för vård av barn endast om barnet är bosatt här i riket.

Vid adoption av barn får barnet anses bosatt i riket om de blivande adoptivföräldrarna är bosatta i riket.

Regeringen får förordna att tillfällig föräldrapenning, med undantag för förmån enligt 10 § fjärde stycket, får utges även till en förälder som är bosatt i Danmark, Finland eller Norge för vård

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1985:87.

av barn bosatt i något av dessa länder.

7 a §

Föräldrapenning med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning utges för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär motsvarande eller högre föräldrapenning. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

18 kap.

8 §

Styrelseledamöter utses, om inte regeringen föreskriver annat, för en tid av *tre* år, räknat från och med den 1 juli året efter det år då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum.

Styrelseledamöter utses, om inte regeringen föreskriver annat, för en tid av *fyra* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum.

En styrelseledamot kan skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom.

Om en styrelseledamot som har utsetts vid proportionellt val avgår under tjänstgöringstiden, inträder en suppleant, enligt den ordning mellan suppleanterna som har bestämts vid valet, i ledamotens ställe för återstoden av tjänstgöringstiden. Om en annan ledamot avgår, utses en ny ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden.

13 §

Direktören och *de* andra tjänstemän, beträffande vilka regeringen föreskriver det, *tillsätts* och entledigas av riksförsäkringsverket. Övriga *tjänstemän* *tillsätts* och entledigas av kassan.

Riksförsäkringsverket skall vid *tillsättande* och entledigande av *tjänstemän* hos kassan inhämta yttrande från kassans styrelse.

Tjänstemännens anställnings- och arbetsvillkor skall fastställas under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I den utsträckning regeringen föreskriver det får försäkringskassan inrätta nya tjänster endast efter medgivande av Riksförsäkringsverket.

Direktören och andra *arbets- tagare*, beträffande vilka regeringen föreskriver det, *anställs* och entledigas av Riksförsäkringsverket. Övriga *arbetstagare* *anställs* och entledigas av kassan.

Riksförsäkringsverket skall vid *anställning* och entledigande av *arbetstagare* hos kassan inhämta yttrande från kassans styrelse.

13 a §

Arbetsgivarverket skall gemensamt med de allmänna försäkringskassorna ingå och säga upp kollektivavtal angående anställnings- eller arbetsvillkor rörande arbetstagare hos allmän försäkringskassa.

13 b §

Beslut om lockout eller andra stridsåtgärder vid konflikt rörande kollektivavtal som avses i 13 a § fattas av Arbetsgivarverket efter samråd med de allmänna försäkringskassorna.

13 c §

Efter samråd med de allmänna försäkringskassorna företräder Arbetsgivarverket kassorna i tvister om kollektivavtal som avses i 13 a § eller om påföljd för otillåten stridsåtgärd vid konflikt om sådant avtal.

22 kap.

15 §³

Rehabiliteringspenningen skall minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. sjukpenning eller föräldrapenningförmån enligt denna lag,
2. sjukpenning eller livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock inte livränta till efterlevande samt i övrigt endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka,
3. studiehjälp, studiemedel, korttidsstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd eller utbildningsarvode enligt studiestödslagen (1973:349), dock inte till den del ersättningen är återbetalningspliktig.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller även beträffande motsvarande förmån som utges till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 18 kap. 8 § den 1 juli 1995, och i övrigt den 1 januari 1995.

2. För den som enligt 18 kap. 8 § utsetts för tid från och med den 1 juli 1995 skall uppdraget avse en tid om tre år och sex månader.

³ Senaste lydelse 1993:745.

Lag om ändring i lagen (1994:605) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 17 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ i dess lydelse enligt lagen (1994:605) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

17 §

Föräldrapenningförmåner utges inte i den mån föräldern för samma dag uppbär sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller uppbär motsvarande ersättning enligt annan författning eller på grund av regeringens beslut i ett särskilt fall eller uppbär sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Utan hinder härav utges dock föräldrapenningförmånen om den avser annan tid än sjukpenningen eller den andra ersättningen.

Föräldrapenningförmåner utges inte för dag då föräldern är semesterledig enligt semesterlagen (1977:480).

Vad som föreskrivs i första stycket gäller även i fall då föräldern uppbär motsvarande förmån på grundval av utländsk lagstiftning.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Smittbärappenningen skall minska med följande förmåner i den utsträckning förmånerna utges för samma tid:

1. sjukpenning och sjukpenningstillägg enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller motsvarande äldre lagstiftning samt rehabiliteringspenning enligt lagen om allmän försäkring,

2. havandeskapspenning och föräldrapenningförmåner enligt lagen om allmän försäkring samt ersättning enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,

3. livränta enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller lagen om statligt personskadeskydd eller motsvarande äldre författning som smittbäraren får på grund av att han är smittbärare,

4. ersättning enligt utländsk lagstiftning om arbetsskadeförsäkring som smittbäraren får på grund av att han är smittbärare,

5. sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

4. sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller även beträffande motsvarande förmån som utges till smittbäraren på grundval av utländsk lagstiftning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

¹ Senaste lydelse 1991:1052.

2.4 Förslag till

Prop. 1994/95:42

Lag om ändring i lagen (1994:297) om upphävande av lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m.

Härigenom föreskrivs att övergångsbestämmelsen till lagen (1994:297) om upphävande av lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m. skall utgå.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1994/95:42

I detta lagstiftningsärende tar regeringen upp skilda frågor på socialförsäkringens område.

Avtalet om ett Europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) trädde i kraft den 1 januari 1994. Genom avtalet har Sverige förbundit sig att införliva ett stort antal rättsakter inom Europeiska Gemenskaperna (EG) i den svenska rättsordningen.

På Socialdepartementets område är det i huvudsak förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen och förordning (EEG) nr 574/72 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 som omfattas av bestämmelserna i EES-avtalet. Reglerna i förordning (EEG) nr 1408/71 har tillkommit för att garantera att de personer som utnyttjar rätten till fri rörlighet inom gemenskapen inte skall förlora sitt sociala skydd vid en flyttning till ett annat land. Förordningen gäller i huvudsak personer som är eller har varit förvärvsarbetande – anställda eller egenföretagare – och deras familjemedlemmar under förutsättning att dessa är försäkrade och medborgare i ett medlemsland.

Förordning (EEG) nr 1408/71 har införlivats i den svenska rättsordningen genom lagen (1992:1776) om samordning av systemen för social trygghet när personer flyttar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), kallad samordningslagen. Tillämpningsförordningen (EEG) nr 574/72 har förts in i den svenska rättsordningen genom förordningen (1992:1777) om tillämpningen av lagen (1992:1776) om samordning av systemen för social trygghet när personer flyttar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Regeringen har i proposition 1994/95:19 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen föreslagit riksdagen att godkänna fördraget om Sveriges anslutning till unionen, slutakten till fördraget samt viss annan lagstiftning med anledning av ett medlemskap. Den 13 november 1994 skall folkomröstning hållas i Sverige ifråga om ett svenskt medlemskap i unionen.

Om Sverige ansluts till EU kommer de båda förordningarna (EEG) nr 1408/71 och 574/72 att bli direkt gällande i Sverige utan några mellankommande lagstiftningsåtgärder. Regeringen har därför föreslagit riksdagen att samordningslagen skall upphävas (prop. 1994/95:37).

Utredningen om socialförsäkringen och EG (S 1991:03) har i sitt slutbetänkande Social trygghet och EES (SOU 1993:115) redovisat överväganden och förslag föranledda av de konsekvenser som EES-avtalet – och i en förlängning ett medlemskap i EU – för med sig i fråga om andra socialförsäkringsförmåner än pensioner samt beträffande sjukvårdsförmåner och bidrag till barnfamiljer. Utredningens förslag har remissbehandlats under våren 1994. En sammanställning av remissvaren vad avser de delar som behandlas i denna proposition finns tillgänglig på Socialdepartementet (dnr S94/4255/F).

I denna proposition läggs fram vissa förslag till regeländringar inom föräldraförsäkringens och sjukförsäkringens område som i huvudsak byg-

ger på förslagen i slutbetänkandet eller har tillkommit med anledning av konsekvenserna av EES-avtalet (tillfällig föräldrapenning för gränsarbetare). Utredningens övriga förslag beträffande bl.a. vårdförmåner vid sjukdom och moderskap samt bilstöd till handikappade, avser regeringen att återkomma till i annat sammanhang.

På föräldraförsäkringens område läggs vidare fram ett förslag som avser föräldrapenning under s.k. arbetsfri tid. I departementspromemorian Vissa frågor rörande föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (Ds 1994:12) lades bl.a. fram ett förslag med syfte att begränsa föräldrars uttag av föräldrapenning under tid som normalt är arbetsfri för föräldern. Förslaget remissbehandlades. En sammanfattning av departementspromemorians lagförslag och remissammanställning återfinns i bilagorna 1 – 3 i prop. 1993/94:220 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m. I denna proposition föreslog förutvarande regering att en ny bestämmelse skulle införas i 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) med innebörd att hel föräldrapenning skulle få utges för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär motsvarande eller högre föräldrapenning. Vid riksdagens behandling anförde socialförsäkringsutskottet (bet. 1993/94:SfU15) att det framlagda förslaget kunde medföra vissa icke önskvärda effekter och att regeringen borde återkomma med ett mer preciserat förslag till lagstiftning. Utskottet hemställde att förslaget skulle avslås och att vad utskottet anfört skulle ges regeringen till känna. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 1993/94:368). Regeringen återkommer nu med ett mer preciserat förslag i denna del. Synpunkter på förslaget har under hand inhämtats från Riksförsäkringsverket.

Till följd av riksdagens beslut att som vilande anta Riksdagsutredningens förslag (1993/94:TK2) om riktlinjer för den statliga budgetprocessen och regeringens proposition 1993/94:115 om bl.a. förlängningen av mandatperioden för riksdagsledamöter m.fl. föreslås vidare vissa konsekvensändringar för de allmänna försäkringskassorna.

I samband med ombildningen av arbetsgivarorganisationen för det statliga området har riksdagen beslutat att lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m. (ställföreträdarlagen) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994 (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU:19, rskr. 1993/94:264, SFS 1994:297). Vid upphävandet infördes en övergångsbestämmelse som stadgar att ställföreträdarlagen fortfarande gäller i fråga om fastställande av anställnings- eller avtalsvillkor för sådana arbetstagare som anges i 18 kap. 13 § tredje stycket AFL. Övergångsbestämelsen föreslås nu utgå samtidigt som bestämmelserna om anställningsvillkor m.m. förs in i AFL.

4.1 Gällande regler inklusive beslutade ändringar fr.o.m. den 1 januari 1995

Föräldraförsäkringen, som regleras i 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), består av två huvudförmåner, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

Föräldrapenning är avsedd att täcka föräldrars behov av ersättning för det inkomstbortfall som uppkommer i samband med ett barns födelse eller ett adoptivbarns ankomst. För föräldrar som saknar inkomster skall föräldrapenningen ge en grundtrygghet. Tillfällig föräldrapenning utges vid mer akut uppkomna situationer då en förälder behöver ta ledigt från arbetet för att vårda barn.

Rätt till föräldrapenningförmåner har en förälder som är försäkrad enligt AFL och inskriven hos allmän försäkringskassa. Försäkrad enligt AFL är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige. En försäkrad som är bosatt i Sverige skall fr.o.m. 16 års ålder vara inskriven i svensk försäkringskassa.

Föräldrapenningförmåner utges för vård av barn endast om barnet är bosatt här i landet. Vid adoption av barn gäller att barnet anses bosatt i Sverige om de blivande adoptivföräldrarna är det. I fråga om föräldrapenning finns enligt AFL inte något krav på att vården sker i Sverige. Om föräldern är inskriven i försäkringskassa och barnet är bosatt i Sverige, kan föräldrapenning utges även om föräldern och barnet vistas utomlands. Eftersom tillfällig föräldrapenning i huvudsak inte utges för tid då föräldern vistas utomlands, gäller det beträffande den förmånen i princip ett krav på att vården sker i Sverige.

Enligt nuvarande regler utges för närvarande föräldrapenning under 360 dagar med belopp som motsvarar 90 % av föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst delad med 365, dock lägst 64 kr per dag, den s.k. garantinivån (prop. 1993/94:148, bet. 1993/94:SoU34, rskr. 1993/94:343). Regeringen kommer inom kort att föreslå att vårdnadsbidraget skall slopas fr.o.m. den 1 januari 1995 och att de 90 s.k. garantidagarna, dvs. de dagar som ersätts enligt garantinivån, återinförs fr.o.m. samma tidpunkt. Därmed kommer föräldrapenning med anledning av ett barns födelse att kunna utges under sammanlagt 450 dagar, varav 90 dagar med ersättning motsvarande garantinivån.

Förutom vissa föräldrapenningdagar som är förbehållna modern kan, såvitt föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, dagarna i princip delas mellan föräldrarna efter deras egna önskemål. Av det totala antalet föräldrapenningdagar har vardera föräldern för närvarande rätt till 90 egna dagar. Dessa dagar kan överlåtas till den andra föräldern genom en skriftlig anmälan till försäkringskassan. Den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet är berättigad till föräldrapenning. En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldra-

penning under hela ersättningstiden.

Efter förslag av regeringen har riksdagen under våren 1994 beslutat att antalet föräldrapenningdagar skall delas lika mellan föräldrarna och att rätten att överlåta dagar skall begränsas så att 30 dagar per förälder inte skall få överlåtas till den andra föräldern. Vidare skall ersättningsnivån för föräldrapenning sänkas till 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten med undantag för de 30 dagar som inte skall få överlåtas till den andra föräldern. För sistnämnda dagar, som samtidigt skall vara de första av de föräldrapenningdagar som tas ut av respektive förälder, skall ersättning alljämt utges med 90 %. Vissa särregler skall gälla för bl.a. ensamstående föräldrar. De nya reglerna träder i kraft den 1 januari 1995 (prop. 1993/94:147, bet. 1993/94:SfU15, rskr. 1993/94:368, SFS 1994:605).

För rätt till föräldrapenning uppställs till skillnad från vad som gäller beträffande tillfällig föräldrapenning inte något krav på att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete för vård av barnet. Motivet till denna skillnad är bl.a. att en icke förvärvsarbetande förälder har rätt till föräldrapenning. En förvärvsarbetande förälder kan således uppbära föräldrapenning för tid som föräldern, med eller utan löneförmåner från arbetsgivaren, är ledig från sitt arbete och vårdar barnet även om föräldern på grund av vården av barnet inte behöver avstå från förvärvsarbete.

Föräldrapenningens storlek är beroende av i vilken utsträckning föräldern avstår från förvärvsarbete. Hel föräldrapenning på sjukpenningnivå utges för vård av barn när föräldern inte förvärvsarbetar. Halv eller fjärdedels föräldrapenning utges när föräldern arbetar högst hälften respektive högst tre fjärdedelar av normal arbetstid. Föräldrapenning på garantinivå får utges som hel, halv eller fjärdedels förmån när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid. Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning anses två dagar med halv och fyra dagar med fjärdedels föräldrapenning som en dag.

Tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under tolv år till följd av sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare eller vid besök i samhällets förebyggande barnhälsovård. Tillfällig föräldrapenning utges vidare i samband med vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna.

Tillfällig föräldrapenning kan också utges för vård av ett barn som har fyllt tolv men inte 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat funktionshinder är i behov av särskild tillsyn eller vård. För barn som är yngre än 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är 240 dagar eller äldre utges, såvitt barnet inte vårdas på sjukhus, tillfällig föräldrapenning inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits.

Tillfällig föräldrapenning kan utges under högst 120 dagar per barn och år. Om skälet till att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete är sjukdom hos barnets ordinarie vårdare kan dock ersättning utges under högst 60 dagar.

Från och med det kalenderår under vilket barnet fyller fyra år t.o.m. det kalenderår under vilket det fyller tolv år har en förälder rätt till tillfällig föräldrapenning när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med bl.a. föräldrautbildning och besök i barnets skola. För sådana s.k. kontakt dagar utges ersättning under två dagar per barn och år.

Särskilda regler finns för föräldrar med barn som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Tillfällig föräldrapenning utges även till fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, hjälpa till i hemmet eller vårda annat barn. Sådana s.k. pappadagar utges med högst tio dagar per barn och utges inte för tid efter 60:e dagen efter barnets hemkomst från förlossningen.

Föräldrapenningförmåner utges inte för tid då föräldern förvärvsarbetar eller uppbär sjukpenning enligt AFL eller lagen (1976:380) om arbets-skadeförsäkring (LAF) eller sjuklön enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

4.2 Tillfällig föräldrapenning för gränsarbetare

Regeringens förslag: Regeringen får förordna att tillfällig föräldrapenning, med undantag för förmån enligt 10 § fjärde stycket, får utges till en förälder bosatt i Danmark, Finland eller Norge för vård av ett där bosatt barn.

Skälen för regeringens förslag: Tillfällig föräldrapenning som utges till en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse omfattas av det EG-rättsliga begreppet förmåner vid moderskap och täcks således av förordning 1408/71. Detta innebär att en person som arbetar i Sverige men är bosatt i annat land inom EES skall omfattas av svensk lagstiftning och erhålla tillfällig föräldrapenning om han avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse.

I fråga om annan tillfällig föräldrapenning än som utges till en fader i samband med barns födelse är anknytningen till barnets födelse eller moderskapet relativt svagt, eftersom förmånen kan utges för vård av barn – i normalfallet – ända till dess barnet fyller 12 år och dessutom avse mer akuta situationer i vilka en förälder avstår från förvärvsarbete. Denna form av tillfällig föräldrapenning har därmed närmast karaktär av en rättighet vid sjukdom och företer också påtagliga likheter med den vanliga sjukpenningförsäkringen. Bestämmelserna i förordning 1408/71 om förmåner vid sjukdom och moderskap gäller dock endast då den berättigade själv är sjuk och inte i de fall han avstår från förvärvsarbete för att ta hand om en annan person som är sjuk. Den tillfälliga föräldrapenningen torde därför inte vara att hänföra till förmåner vid sjukdom.

En person som är bosatt i Danmark, Finland eller Norge och som förvärvsarbetar i Sverige är till följd av bestämmelserna i förordning

1408/71 berättigad till tillfällig föräldrapenning som utges till en fader i samband med barns födelse. På grund av att tillfällig föräldrapenning i övrigt inte omfattas av denna förordning samt att det för rätt till denna förmån enligt den svenska lagstiftningen krävs att såväl barnet som föräldern är bosatta i Sverige har samma person inte rätt till denna form av tillfällig föräldrapenning.

Reglerna i förordning 1408/71 tar inte enbart sikte på förmånerna i socialförsäkringen utan också på skyldigheten att erlagga avgifter till försäkringen. I den stat som är behörig i fråga om förmåner skall således även avgifter betalas av arbetsgivaren, den anställde eller egenföretagaren. En sådan överensstämmelse mellan förmåner och avgifter föreligger inte enligt den svenska lagstiftningen. Rätten till förmåner är i huvudsak knuten till bosättning i Sverige medan avgörande för om socialavgifter skall betalas i Sverige är bl.a. om arbetet utförs i Sverige och om arbetsgivaren är svensk eller inte. Mot bakgrund av att en i t.ex. Danmark bosatt person som förvärsarbetar i Sverige inte kan erhålla annan tillfällig föräldrapenning än som utges till en fader i samband med barns födelse trots att sociala avgifter ändock skall erläggas på inkomsten från Sverige, anser regeringen att det finns skäl att införa en möjlighet för en sådan person att uppbära tillfällig föräldrapenning även om vederbörande är bosatt i Danmark, Norge eller Finland.

Regeringen bör ges möjlighet att i förordning meddela närmare föreskrifter om rätten till tillfällig föräldrapenning i dessa fall.

4.3 Samordning mellan föräldrapenningförmåner och vissa förmåner enligt utländsk lagstiftning

Regeringens förslag: Samordning skall kunna ske mellan föräldrapenningförmåner och utländska förmåner vid sjukdom eller arbetskada.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har avstått från att yttra sig över förslaget. Riksförsäkringsverket tillstyrker dock förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt reglerna i 4 kap. 17 § AFL skall föräldrapenningförmåner samordnas med vissa andra förmåner som den försäkrade erhåller för samma tid. Föräldrapenningförmåner utges således inte för tid för vilken utgår sjukpenning enligt AFL eller LAF eller motsvarande ersättning enligt annan författning eller på grund av regeringens beslut i ett särskilt fall. Även sjuklön eller annan ersättning enligt lagen (1991:1047) om sjuklön utesluter utbetalning av föräldrapenningförmåner i den mån förmånerna avser samma tid.

Det kan tänkas att en person samtidigt är berättigad till föräldrapenningförmåner och en förmån enligt utländsk lagstiftning med vilken samordning skulle ske om den utgavs enligt svensk lagstiftning. Denna situation torde inte bli så vanlig inom EES eftersom personer för vilka

förordning 1408/71 gäller skall omfattas av lagstiftningen i endast ett land och det i regel är lagstiftningen i samma stat som är tillämplig beträffande de olika förmånerna. I förhållande till länder utanför EES är emellertid förutsättningarna för att en sådan situation skall uppkomma betydligt större.

Enligt regeringens uppfattning är det därför motiverat att ha samma regler för samordning i fall då den som uppbär föräldrapenningförmåner erhåller andra förmåner enligt utländsk lagstiftning som då förmånerna utges enligt svensk lagstiftning. Frånvaron av en sådan regel skulle annars möjliggöra för en person att samtidigt uppbära föräldrapenningförmåner och en förmån enligt utländsk lagstiftning med vilken samordning skulle ske om den utgavs enligt den svenska lagstiftningen.

Regeringen föreslår därför att en särskild regel härom tas in i 4 kap. 17 § AFL. Eftersom behovet av samordningsregler gäller även utanför EES bör den föreslagna regeln få generell tillämpning.

Det kan nämnas att en regel med denna innebörd intagits i den nya nordiska konventionen om social trygghet.

4.4 Föräldrapenning under arbetsfri tid

Regeringens förslag: Hel föräldrapenning med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning utges för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär hel föräldrapenning. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar. Motsvarande skall gälla för rätt till halv respektive fjärdedels föräldrapenning.

Skälen för regeringens förslag: Föräldraförsäkringen innehåller inte några bestämmelser som begränsar antalet ersättningsperioder eller regler om minsta antal ersättningsdagar under en period. Den ger föräldrarna möjlighet att planera föräldraledigheten på det för familjen mest fördelaktiga sättet även från ekonomisk synpunkt. Denna flexibilitet medför att föräldrarna kan dela upp rätten till föräldrapenning exempelvis på så sätt att den förälder som har lägst föräldrapenning – i de flesta fall modern – uppbär föräldrapenning under fem av veckans dagar medan den förälder som har högst föräldrapenning tar ut föräldrapenning under de dagar som är arbetsfria för denna förälder, vanligtvis lördag och söndag. En förälder kan också välja att förlägga sin föräldraledighet till helgdagar.

Enligt 2 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1988:3) om föräldrapenningförmåner utges föräldrapenning inte för tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri för en heltidsarbetande inom yrket, om inte föräldern uppbär föräldrapenningförmån i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Denna bestämmelse har tillkommit för att i viss mån motverka att föräldrapenning utges till en förvärvsarbetande förälder som inte gör någon inkomstförlust i anledning av vårdperioden. I bestämmelsen anges inte något om storleken på den föräldrapenning som skall

uppbäras i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Därmed kan en förälder uppbära fjärdedels föräldrapenning under en dag före eller efter den arbetsfria tiden och hel föräldrapenning under hela den arbetsfria tiden. Fjärdedels föräldrapenning kan vidare utges även om anledningen till förkortningen av arbetstiden är inarbetad tid, flexitid eller motsvarande.

För att motverka att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens ekonomi föreslog dåvarande regering i prop. 1993/94:220 att en ny bestämmelse skulle införas i 4 kap. AFL med innebörd att hel föräldrapenning skulle få utges för sådan tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär hel föräldrapenning. Motsvarande skulle enligt förslaget gälla för rätt till halv respektive fjärdedels föräldrapenning för dag som normalt är arbetsfri. Med arbetsfria dagar avsågs enligt propositionen dagar som, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte, var arbetsfria inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd.

Vid riksdagens behandling av förslaget uttalade socialförsäkringsutskottet (bet. 1993/94:SfU15) bl.a. att den föreslagna regelns konstruktion innebar att för arbetstagare i vissa branscher eller på vissa arbetsplatser där längre arbetsfri tid regelmässigt förekommer efter en längre koncentrerad arbetstid, t.ex. för sjömän och vissa anställda i vården, kunde följderna bli att de fick mycket svårt att utnyttja sin möjlighet att uppbära föräldrapenning. Utskottet erinrade om att föräldrapenningen är delad på 365 dagar och alltså avsedd för andra dagar än arbetsdagar. Eftersom den nya bestämmelsen hade föreslagits för att hindra i första hand fäderna att ta ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens inkomst, ifrågasatte utskottet om inte bestämmelsen behövde ha en mer preciserad lydelse, så att den bättre överensstämde med detta syfte. Enligt utskottet borde regeringen ytterligare överväga bestämmelsens utformning och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag vid början av nästkommande riksmöte. Som tidigare nämnts hemställde utskottet att förslaget skulle avslås och att vad utskottet anfört skulle ges regeringen till känna. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Motivet till den i prop. 1993/94:220 föreslagna regeln om en begränsning av rätten till föräldrapenning var som redovisats i det föregående i första hand att motverka att föräldraförsäkringen utnyttjas på så sätt att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger för att i första hand förstärka familjens ekonomi. Ett sätt att uppnå detta syfte samtidigt som man undviker att i onödan begränsa föräldrarnas möjligheter att utnyttja föräldrapenningen är att låta begränsningen gälla endast för kortare ledighetsperioder. Därigenom förhindras att arbetstagare med ett längre antal arbetsfria dagar, t.ex. lärare, får svårigheter att uppbära föräldrapenning. Begränsningen bör lämpligen avse en period med arbetsfri tid som omfattar högst fyra dagar. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen utformas så att hel föräldrapenning skall kunna utges för tid om högst fyra dagar i följd som normalt är arbetsfri för föräldern

endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden uppbär hel föräldrapenning. Motsvarande bör gälla för rätt till halv respektive fjärdedels föräldrapenning. Med denna utformning av bestämmelsen uppstår inte de av utskottet angivna olägenheterna för arbetstagare med längre koncentrerad arbetstid.

Den föreslagna bestämmelsen får till följd att en förälder som önskar uppbära hel föräldrapenning under lördag-söndag måste ta ut hel föräldrapenning även under fredagen eller måndagen. Den som önskar uppbära hel föräldrapenning under en period som består av t.ex. tre helgdagar jämte en lördag kommer därvid att behöva ta ut hel föräldrapenning under sammanlagt fem dagar. Å andra sidan innebär förslaget att den som önskar uppbära hel föräldrapenning under en arbetsfri period om fem dagar inte behöver ta ut någon ytterligare dag med hel föräldrapenning.

Med arbetsfri dag avses dag som, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte, är arbetsfri inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd. De dagar det är fråga om är framför allt dagar för veckovila (vanligtvis lördagar och söndagar) samt helgdagar och vissa helgaftnar.

Regeringen kommer inom kort att föreslå att vårdnadsbidraget slopas fr.o.m. den 1 januari 1995, samtidigt som de 90 s.k. garantidagarna, dvs. de dagar som endast ersätts enligt garantinivån, återinförs fr.o.m. samma tidpunkt. Därmed kommer föräldrapenning med anledning av ett barns födelse att kunna utges under sammanlagt 450 dagar, varav 90 dagar med ersättning motsvarande garantinivån.

Det nu aktuella förslaget om begränsning av rätt till föräldrapenning under arbetsfri tid skulle kunna komma att få relativt liten effekt när garantidagarna återinförs. Det är fullt möjligt att förkorta arbetstiden t.ex. en fredag eftermiddag och samtidigt ta ut en hel garantidag. Något hinder mot att ta ut hel föräldrapenning på sjukpenningnivå för lördag och söndag finns inte. För att motverka att ett införande av garantidagar får denna effekt bör föräldrapenning under arbetsfri tid få tas ut på sjukpenningnivå endast under förutsättning att föräldern i direkt anslutning till den arbetsfria tiden tar ut föräldrapenning på sjukpenningnivå.

Regeringen föreslår därför att förslaget kompletteras med en regel med denna innebörd.

De föreslagna ändringarna inom föräldraförsäkringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1995.

5.1 Sjukpenning och sjuklön under utlandsvistelse

Regeringens bedömning: I lagen (1991:1047) om sjuklön (SjLL) bör rätten för en arbetstagare att uppbära sjuklön vid vistelse utomlands för närvarande inte begränsas i enlighet med de begränsningar som enligt AFL gäller för rätten att uppbära sjukpenning vid sådan vistelse.

Utredningens förslag: En bestämmelse bör införas i SjLL som inskränker arbetsgivarens skyldighet att utge sjuklön utomlands. Arbetsgivaren bör dock kunna utge sjuklön vid vistelse utanför EES-land i de fall arbetsgivaren finner detta lämpligt.

Remissinstanserna: Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) tillstyrker förslaget och anser det tillfredsställande från såväl principiella som lagtekniska utgångspunkter. SAF anser dock att det inte är rimligt att en arbetsgivare – eller arbetstagare – skall behöva undersöka annan lagstiftning inklusive regler enligt EES-avtalet m.m. och analysera i vilken utsträckning dessa innebär avvikande regler från huvudregeln i SjLL.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 3 kap. 15 § AFL utges inte sjukpenning för tid då den försäkrade vistas utomlands i annat fall än då den försäkrade insjuknar medan han utför arbete som ett led i en här i riket bedriven verksamhet eller som sjöman anställd på svenskt handelsfartyg eller under sjukdom eller i annat fall som avses i 7 b § nämnda kapitel reser till utlandet med försäkringskassans medgivande.

Begränsningen av rätten till sjukpenning under vistelse utomlands infördes år 1984. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1983/84:SfU10 anförde socialförsäkringsutskottet att det, med hänsyn till de svårigheter ur kontrollsynpunkt som förelåg när det gällde att bedöma rätten till sjukpenning vid utlandsvistelse, kunde godtas ett förslag av regeringen om att denna rätt skulle inskränkas vid sjukdom som inträffade under semestervistelser och liknande vistelser utomlands.

I samband med införandet av sjuklön (prop. 1990/91:181) gjorde dåvarande regeringen den bedömningen att regeln i 3 kap. 15 § AFL i många fall saknar praktisk betydelse på grund av de konventioner som Sverige har ingått. Vidare uttalades att det kunde ifrågasättas om en begränsning i SjLL skulle vara förenlig med dessa konventioner samt att ikraftträdandet av EES-avtalet skulle komma att innebära att regeln i 3 kap. 15 § AFL inte skulle kunna tillämpas i flertalet fall. Arbetsgivaren borde därför vara skyldig att utge sjuklön även då arbetstagare vistades utomlands.

I socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU18 anfördes att förslaget i propositionen om att sjuklön skulle kunna utges även utomlands fick ses mot bakgrunden att det antal länder där rätt till sjukersättning på grund av konvention eller motsvarande kunde föreligga har ökat

och kunde förutses öka ytterligare. Utskottet ansåg därför att den bedömning som gjordes i propositionen fick godtas. Utskottet ville dock framhålla att, om utvecklingen skulle ge anledning till det, frågan fick väckas på nytt.

I socialförsäkringsutskottets betänkande 1991/92:SfU5 anfördes som utskottets mening att det för en arbetstagares rätt att uppbära sjuklönen vid utlandsvistelse borde gälla samma begränsningar som för rätten att uppbära sjukpenning utomlands. Utskottet ansåg att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet härmed. Regeringen gav med anledning av detta uttalande Utredningen om socialförsäkringen och EG i uppdrag att överväga frågan.

Utredningen anser att det i sig är mindre tillfredsställande med skilda regler i AFL och SjLL när någon vistas utomlands i samband med sjukskrivning. Utredningen anser dock att det till viss del kan vara motiverat med skilda regler eftersom risken för missbruk torde vara mindre i fråga om sjuklönen och att sjuklönen utges endast under en begränsad tid. Som ytterligare skäl anges att SjLL är tillämplig även beträffande arbetstagare som är bosatta utomlands.

Utredningen finner dock sammantaget att SjLL bör anpassas till de regler som finns i AFL med undantag för bosättningskravet. Vad avser det senare kravet finner utredningen det vara en alltför långtgående ändring att ändra reglerna så att bosättningskravet överensstämmer i SjLL och AFL.

Av SAF:s remissvar framgår att om en anpassning skall ske bör en sådan regel vara så utformad att det av lagstiftningen framgår i vilken utsträckning förordning 1408/71 och svenska konventionsåtaganden innebär avvikande regler från reglerna i SjLL.

Regeringen finner i likhet med utredningen att det finns ett antal skäl varför reglerna även fortsättningsvis skulle kunna vara olika i SjLL och AFL. Till dessa kan läggas att en arbetsgivare redan enligt nuvarande regler kan vägra sjuklönen på grund av att arbetsoförmågan inte är styrkt oavsett om den anställde vistas utomlands eller inom Sverige. I dessa fall kan den anställde enligt 21 § SjLL ansöka om s.k. sjuklönegaranti hos försäkringskassan.

Att införa en regel som innebär att arbetsgivaren inte är skyldig att utge sjuklönen under utlandsvistelse skulle vidare kunna innebära att rätten till sjuklönen i viss mån skulle bli föremål för en arbetsgivares godtyckliga bedömning.

Liksom utredningen anført finner regeringen att för den som är sjukskriven vid avresan till utlandet gäller även här de motiv utredningen anger som skäl varför reglerna skulle kunna tänkas vara olika i SjLL och AFL. Det kan därvid tilläggas att försäkringskassan som regel skall medge den försäkrade rätt att uppbära sjukpenning vid vistelse utomlands i de fall utlandsvistelsen inte påverkar sjukdomstillståndet eller rehabiliteringsarbetet negativt.

En allmän regel i SjLL skulle – trots att reglerna synes lika – få till följd att den faktiska tillämpningen mellan SjLL och AFL med stor sannolikhet ändå skulle vara olika. Arbetsgivarens möjligheter att göra

en liknande bedömning som försäkringskassan försvåras av att arbetsgivaren inte alltid har vetskap om diagnos.

Regeringen anser att det för närvarande inte finns tillräckligt starka skäl för att i SjLL införa regler som begränsar en arbetstagares rätt att uppbära sjuklön vid vistelse utomlands. På grund av skillnader i bosättningskravet kommer formella skillnader fortfarande att finnas kvar. Arbetsgivaren kan vidare antas komma att få stora svårigheter att tillämpa den praxis som gäller enligt AFL. Samtidigt har arbetsgivaren redan idag möjlighet att vägra sjuklön om arbetsoförmågan inte är styrkt.

5.2 Rehabiliteringspenning och smittbärrpenning

Regeringens förslag: Regler om samordning mellan rehabiliteringspenning och vissa andra förmåner utsträcks till att omfatta också utländska förmåner. En liknande regel föreslås även vad avser smittbärrpenning.

Utredningens förslag: Utredningen har pekat på behovet av att vissa utländska förmåner skall kunna samordnas med rehabiliteringspenning och smittbärrpenning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 22 kap. 15 § AFL sker samordning mellan rehabiliteringspenning och andra förmåner som den försäkrade för samma tid erhåller bl.a. som sjukpenning eller föräldrapenningförmån enligt AFL, sjukpenning eller livränta enligt arbetskadeförsäkringen eller förmåner enligt studiestödslagen (1973:349). Samordningen sker genom att rehabiliteringspenningen minskas med beloppet av den andra förmånen. Även smittbärrpenning skall enligt lagen härom samordnas med vissa angivna sociala förmåner som smittbärraren kan ha rätt till. Regeringen föreslår att även utländska förmåner bör omfattas av de samordningsregler som gäller för rehabiliterings- och smittbärrpenning. Regler om detta bör tas in i 22 kap. 15 § AFL och i 6 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärrare.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1995.

6.1 Förändringar med anledning av övergången till kalenderårsbudget och av förlängning av vissa mandatperioder

Regeringens förslag: Styrelseledamöter vid allmänna försäkringskassor skall, om inte regeringen föreskriver annat, utses för en tid av fyra år räknat från och med den 1 januari året efter det år då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum med början år 1999. Detsamma skall gälla ledamöter i socialförsäkringsnämnder.

Skälen för regeringens förslag: De allmänna försäkringskassorna leds av en styrelse. Hos varje försäkringskassa finns ett antal socialförsäkringsnämnder, för närvarande totalt 165 i hela landet. Ledamöterna i styrelserna och socialförsäkringsnämnderna utses nu för en tid av tre år, räknat från och med den 1 juli året efter det år då allmänna val har ägt rum i hela landet. Nuvarande mandatperioder löper ut den 30 juni 1995.

Riksdagen har beslutat att som vilande anta Riksdagsutredningens förslag att det statliga budgetåret skall läggas om från brutet år till kalenderår fr.o.m. den 1 januari 1997 (1993/94:TK2, bet. 1993/94:KU18, rskr. 1993/94:424). Riksdagen har vidare beslutat att som vilande anta den tidigare regeringens förslag att ordinarie allmänna val skall hållas vart fjärde år i stället för vart tredje år (prop. 1993/94:115, bet. 1993/94:KU44, rskr. 1993/94:315).

Försäkringskassorna är inte statliga myndigheter men deras uppgifter är statligt reglerade och verksamheten är finansierad med av staten beslutade och uppburna skatter och avgifter. Vid den förestående övergången till kalenderår som räkenskapsår och förlängda mandatperioder bör därför även de allmänna försäkringskassornas verksamhet anpassas i detta avseende.

En sådan anpassning förutsätter en ändring i 18 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), enligt vilken tidpunkten när styrelseledamöter skall utses, ändras från den 1 juli till den 1 januari, samt att styrelseledamöter utses för en tid av fyra år. En sådan ändring innebär att tjänstgöringstiden för ledamöter i socialförsäkringsnämnder ändras på motsvarande sätt, eftersom det beträffande dem finns en hänvisning till 18 kap. 8 § AFL. De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1995. Tjänstgöringstiden för dem som förordnats från och med den 1 juli 1995 bör dock vara tre och ett halvt år och utgå den 31 december 1998.

Regeringen avser att senare lämna förslag även till ändring av bl.a. försäkringskassornas räkenskapsår.

Regeringens förslag: Arbetsgivarverket skall gemensamt med de allmänna försäkringskassorna avgöra frågor om anställnings- och arbetsvillkor för arbetstagare hos allmän försäkringskassa. Arbetsgivarverket skall efter samråd med allmänna försäkringskassorna besluta i frågor om lockout och andra stridsåtgärder samt företräda dem i tvister. Bestämmelsen om en försäkringskassas inrättande av nya tjänster tas bort.

Skälen för regeringens förslag: I dåvarande regeringens proposition 1992/93:100 bil. 8 föreslogs att Statens arbetsgivarverk (SAV) skulle ombildas till en uppdragsmyndighet – Arbetsgivarverket – som från och med budgetåret 1994/95 finansieras med avgifter. Riksdagen har godkänt förslaget (bet. 1992/93:AU10, rskr. 1992/93:205). Riksdagen har vidare beslutat (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU19, rskr. 1993/94:264), att lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m. (ställföreträdarlagen) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1994 (SFS 1994:297). I en övergångsbestämmelse föreskrivs att ställföreträdarlagen fortfarande gäller i fråga om fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för sådana arbetstagare som anges i 18 kap. 13 § tredje stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Övergångsbestämmelsen motiveras i prop. 1993/94:77 av att konflikt-rätten på det statliga området även i framtiden bör hållas samman på central nivå samt att det behövs ytterligare överväganden när det gäller att föra in de regler i ställföreträdarlagen som är tillämpliga på de försäkringskassanställda i lagen om allmän försäkring. Övergångsbestäm-melsen skall därför utgå i samband med att regler om konflikträtt samt regler om anställnings- och arbetsvillkor i fråga om de försäkringskassanställda nu förs in i lagen om allmän försäkring.

Konstitutionsutskottet uttalade i samband med upphävandet av ställföreträdarlagen att förslagen inte medför någon förändring av försäkringskassornas arbetsgivarfunktion i förhållande till vad som hittills gällt (1993/94:KU19). Riksdagen ställde sig bakom detta uttalande. I lagen (1962:381) om allmän försäkring föreskrivs för närvarande att anställnings- och arbetsvillkor för anställda vid försäkringskassorna skall fastställas under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Med stöd av ställföreträdarlagen sker denna medverkan för närvarande genom Arbetsgivarverket, tidigare Statens arbetsgivarverk (SAV). Detta gäller beslut om kollektivavtal, lockout eller andra stridsåtgärder samt vissa tvister. Enligt ett regeringsbeslut den 19 november 1981 uppdrog regeringen åt SAV att gemensamt med de allmänna försäkringskassorna sluta och säga upp kollektivavtal för arbetstagare hos de allmänna försäkringskassorna. Enligt förordningen (1994:272) med instruktion för Arbetsgivarverket anges att vad regering-

en i en förordning eller i ett särskilt beslut har föreskrivit om SAV i stället skall avse Arbetsgivarverket. De 25 allmänna försäkringskassorna har genom sitt medlemskap i Försäkringskassaförbundet (FKF) uppdragit åt förbundet att vara central arbetsgivarorganisation.

Riksförsäkringsverket (RFV) har bl.a. till uppgift att svara för den centrala ledningen och för tillsynen av de allmänna försäkringskassornas verksamhet. RFV skall vidare meddela föreskrifter enligt givna bemyndiganden och ge de allmänna råd som behövs för tillämpningen av lagstiftningen och för säkerställande av en effektiv resursanvändning och administration. Innebörden av detta är bl.a. att se till att statsmakernas intentioner uppfylls. Samtidigt är det väsentligt att tillvara alla möjligheter till decentralisering.

Utvecklingen såväl generellt inom det statliga löne- och arbetsgivarpolitiska området som för försäkringskassorna är att löne- och anställningsvillkoren idag kan utformas under stor frihet och utan detaljreglering. De centrala avtalen anger övegripande ramar som medger en betydande frihet att träffa lokala avtal varvid anpassning kan göras med hänsyn till den regionala och lokala organisations specifika behov. Det är väsentligt att effekterna av denna utveckling och konsekvenserna för en effektiv resursanvändning inom socialförsäkringsadministrationen uppmärksammas som ett led i den löpande uppföljningen av verksamheten.

Nuvarande ordning beträffande försäkringskassornas arbetsgivarfunktion bör gälla även fortsättningsvis varvid vissa regler måste anpassas i och med att SAV har ombildats till en uppdragsmyndighet. Regeringen anser därför att övergångsbestämmelsen till ställföreträdarlagen skall utgå och att tillämpliga föreskrifter förs in i lagen om allmän försäkring. Av denna lag bör framgå att Arbetsgivarverket gemensamt med de allmänna försäkringskassorna skall ingå och säga upp kollektivavtal om anställningsvillkor m.m. som rör arbetstagare hos försäkringskassorna. Bestämmelserna i ställföreträdarlagen om konflikter bör också föras in i lagen om allmän försäkring. Detta gäller beslut om lockout eller andra stridsåtgärder samt i fråga om tvister om kollektivavtal eller om påföljder för otillåtna stridsåtgärder vid konflikt om sådant avtal. I dessa fall bör föreskrivas att Arbetsgivarverket efter samråd med de allmänna försäkringskassorna skall besluta i dessa frågor. Bestämmelsen om en försäkringskassas inrättande av nya tjänster bör tas bort med hänvisning till att inrättandeförordningen upphävts (1971:1749) i samband med att den nya lagen (1994:260) om offentlig anställning och anställningsförordningen (1994:373) trädde i kraft.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1995.

7 Kostnader och administration

Som tidigare redovisats presenterade föregående regering redan i prop. 1993/94:220 ett förslag om begränsning av föräldrapenning under arbetsfri tid. Riksdagen avslag dock förslaget, varför regeringen nu åter-

kommer med ett nytt preciserat förslag. Av nämnda proposition framgår att de däri framlagda förslagen sammantaget beräknades minska försäkringsutgifterna med ca 23 miljoner kronor.

Vad gäller det förslag om tillfällig föräldrapenning till gränsarbetare som nu föreläggs riksdagen kan konstateras att antalet gränsarbetare under januari månad 1994 uppgick till drygt 1 200. Eftersom endast en mindre del av dessa kan antas komma i fråga för rätt till tillfällig föräldrapenning gör regeringen den bedömningen att även om en mindre utgiftsökning skulle uppkomma torde den under alla förhållanden rymmas inom den ovan angivna besparingen om 23 miljoner kronor.

Övriga förslag bedöms inte ge upphov till någon ökning av försäkringsutgifter eller kostnader för administration.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

4 kap.

1 §

Förslaget, som tagits in i ett nytt fjärde stycke, har närmare redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.2). Genom förslaget ges regeringen möjlighet att undanröja den skillnad som för närvarande föreligger i rätten till tillfällig föräldrapenning genom att bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 är tillämpliga på tillfällig föräldrapenning som ges ut enligt 10 § fjärde stycket till fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse men inte på tillfällig föräldrapenning i övrigt. Avsikten med förslaget är att tillfällig föräldrapenning som inte omfattas av bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 även skall kunna ges ut till en förälder som förvärvsarbetar i Sverige men som är bosatt med barnet i Danmark, Finland eller Norge.

7 a §

Bestämmelsen i denna nya paragraf innebär en begränsning av rätten till föräldrapenning. Rätten till föräldrapenning för tid om en eller flera dagar som normalt är arbetsfri görs beroende av att föräldern uppbär motsvarande eller högre föräldrapenning i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Denna begränsning gäller dock bara för perioder av arbetsfri tid som är högst fyra dagar. Avsikten är att ledighetsperioder som avser normal veckovila (vanligen veckoslut) och de flesta s.k. långhelger skall omfattas av begränsningen. Den skall dock inte gälla för sådana längre perioder av arbetsfri tid som kan finnas för arbetstagare i vissa branscher eller på vissa arbetsplatser där längre arbetsfri tid förekommer efter en längre koncentrerad arbetstid, t.ex. för sjömän och vissa anställda i vården. I annat fall skulle följden för dessa kunna bli att de får mycket svårt att utnyttja sin möjlighet att uppbära föräldrapenning.

De dagar som avses är sådana dagar som, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte, är arbetsfria inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd. Uttrycket arbetsfri tid har utvecklats närmare i allmänmotiveringen (avsnitt 4.4).

För att t.ex. hel föräldrapenning skall kunna utges för en lördag och en söndag som normalt skulle ha varit arbetsfri måste föräldern alltså uppbära hel föräldrapenning även under fredagen eller måndagen.

Begränsningen gäller dock endast för dagar som ersätts med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning. Regeringen kommer inom kort att föreslå att de s.k. garantidagarna, dvs. dagar som endast ersätts enligt garantinivån, återinförs. När det gäller uttag under arbetsfri tid av garantidagar ställer den nya regeln inte upp något krav på att föräldern också uppbär föräldrapenning i anslutning till den arbetsfria tiden.

Någon övergångsbestämmelse till den nya paragrafen föreslås inte. Detta innebär att den nya regeln blir omedelbart tillämplig på all föräldrapenning som belöper på tid efter ikraftträdandet, även om ledigheten inlets tidigare. Föräldrapenning som belöper på tid dessförinnan påverkas givetvis inte.

18 kap.

8 §

Tjänstgöringstiden för styrelseledamöter i en allmän försäkringskassa anges i paragrafens första stycke. Samma tjänstgöringstid gäller för ledamöter i en socialförsäkringsnämnd genom en hänvisning som finns i 21 § i samma kapitel.

Tjänstgöringstiden förlängs nu från tre till fyra år på samma sätt som mandatperioderna för riksdag, landsting och kommuner. Samtidigt ändras den tidpunkt från och med vilken tjänstgöringstiden skall räknas från den 1 juli till den 1 januari. Den tjänstgöringstid som påbörjas under år 1995 skall dock löpa från och med den 1 juli 1995 till den 1 januari 1999.

13-13 c §§

Dessa paragrafer kommenteras under avsnitt 6.2.

22 kap.

15 §

Genom bestämmelsen i det nya andra stycket utsträcks samordningsregeln i första stycket till att gälla också förmåner som ges ut enligt utländsk lagstiftning. Förmåner som avser tid före ikraftträdandet omfattas inte av den nya bestämmelsen. Någon övergångsbestämmelse härom är inte nödvändig.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:605) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

4 kap.

17 §

Genom förslaget i det nya tredje stycket utsträcks samordningsregeln i första stycket till att gälla också förmåner som ges ut enligt utländsk lagstiftning. Bestämmelsen har generell tillämplighet och gäller således även förmåner som ges ut från länder utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Förmåner som avser tid före ikraftträdandet omfattas inte av den nya bestämmelsen. Någon övergångsbestämmelse härom behövs inte.

6 §

Genom bestämmelsen i det nya andra stycket utsträcks samordningsregeln i första stycket till att gälla också motsvarande förmåner som ges ut enligt utländsk lagstiftning. Bestämmelsen är generellt tillämplig och gäller således även förmåner som ges ut från länder utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Till följd av det nya andra stycket är nuvarande punkt 4 i första stycket obehövlig och upphävs därför. Nuvarande punkt 5 flyttas till att utgöra punkt 4.

Förmåner som avser tid före ikraftträdandet omfattas inte av den nya bestämmelsen. Någon övergångsbestämmelse härom kan inte anses erforderlig.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 oktober 1994

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sahlin, Hjelm-Wallén, Peterson, Hellström, Thalén, Freivalds, Wallström, Tham, Schori, Blomberg, Heckscher, Hedborg, Andersson, Winberg, Uusmann, Nygren, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson

Föredragande: statsrådet Hedborg

Regeringen beslutar proposition 1994/95:42 Vissa socialförsäkringsfrågor, m.m.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag (1962:381) om allmän försäkring	4 kap. 1 § och 18 kap. 8 §	
